

която била във Влашко, и към Сръбското княжество не спечелили съчувствието им, та турците волно вилнели над местното население с кървави репресии.

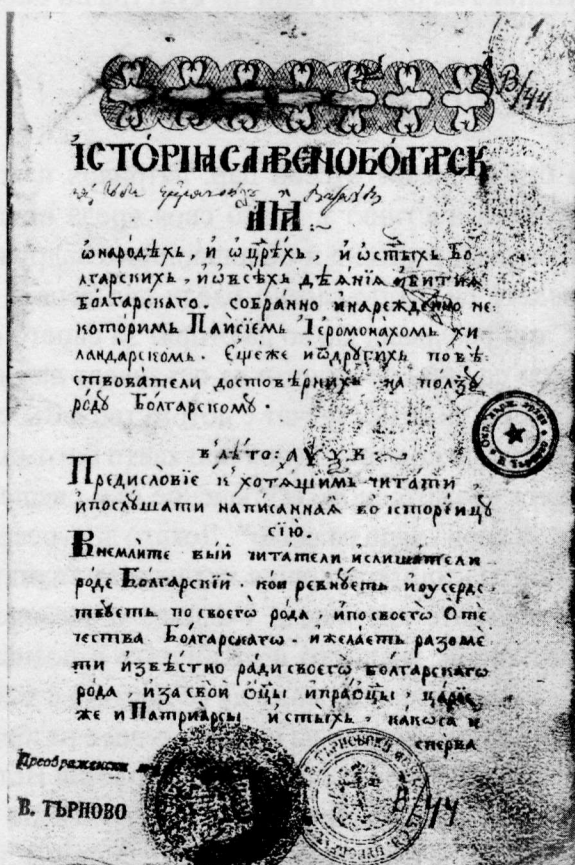
А кой спечелил от тази национална трагедия? „Една от историческите заслуги на българите е тази, че задържаха успешно няколко века турците далече от сърцето на Европа – призна италианският професор Санте Грачоти. – Те платиха прескъпо с кръвта си, с вярата си, свободата си и упадъка на брилянтната им култура по онова време.“

Свещената война

Ограбени и без упование в свой цар, патриарх и дори български владици, по родов инстинкт в чисто своя среда предците ни са заживели по богомилски скромно и общинарийно. Задружно строели домовете на съседите си. Дори заедно бдели над децата и имота на съжителите си. Сами решавали какво да сторят за своето селище, как да го защитят и кои са най-способните да осъзнават важните текущи нужди на земяците си, за да обезпечат с потомство и бъдещето на народа за България. Затова са ценели своя поп както богомилите дедеча си, та у нас и досега уважителното обръщение към свещенослужителите е „дядо попе“ и дори „дядо владико“. Докато друговерската власт и чуждата им Цариградска патриаршия нехаели за тяхната участ, те сами си вдигали местните храмове и училища с наследственото си упование в грамотността, знанието и дълбините в познанието, като вярвали в благоденствието, което може да се постига с тях.

Затова за истинския познавач на нашите души е разбираемо защо Българското възраждане започва с една (при)страстна История на народа и държавата ни. Тя не на всички изглежда науч(Е)но съобразена и мнозина биха я приели за публицистична. Но е проникновена. В една скромна ръкописна книжка богоосененият монах Паисий във вече отнетия ни Хилендарски манастир на Света гора през 1760 г. се заел да възкреси потиснатата гордост на българите. До 1762-ра той създал свещен помен за великото водещо минало сред Европа на техните деди с достойните им, умни, боголюбими, непреклонни царе и възси-

яли с непоклатимата си вярност и преданост светци, които вовеки са останали самоотвержените му застъпници пред Бога! Проникновено изказал каквото е нужно точно когато то трябвало на новите български мъченици во Христѣ, за да вдъхнови писателите и учителите, та вече книжовно грамотни хора да оглавят борбите за избавлението на земята ни от заседналите нашественици.

Оригинален пренпис на „История славянобългарская“ от Паисий Хилендарски, запазена в библиотеката на царския Преображенски манастир край Велико Търново

След като покорени, но непримирени, българите вдигали въстание след въстание, които поробителите удавяли винаги в много кръв, за да откажат и смирят живите, потайни адепти схимници от Света гора осмислили до непоколебими действия подсказаното от глава 6 на св.-Йоановото „Откровение“. Там „на ония, които са били заклани за Божието слово и за свидетелството, което опазиха, ...на всеки от тях се даде по една бяла дреха; и рече им се да си почиват още малко време, докле се допълни числото и на съслужителите им и братята им, които щяха да бъдат убити като тях“. Още от пролетта на 1784 г. един след друг през сезон или през няколко лета приели съзнателно мъченическа смърт поредица от нови светци! Това не били хора, нападнати и съсечени безмилостно от мюсюлманите като стотиците хиляди други мирни християни в Мизия, Тракия и Македония. Напротив: тези самоотвержени мъже сами атакували Цариград или най-важните градове в империята. На шум се хвърляли винаги поединично. Но право в турските съдилища, джамии с медресета. Нахлували там в деня и часа, когато вътре бил височайшият им сбор, домогвали се до везир, паша, кадии или прочут ислямски богослов (улем). Тогава им излизали лице в лице. Не опасани с бомби. Не обржени с пищи или дори с нож. Битката, в която ги въвличали, била на идеи – спор за предаността и доблестта в отстояването на вярата според началата, които са били **низпослани** съответно от Исус и Мохамед като доказателство чии следовници са били по-близки до Бога и по-достойни за милостта Му.

Старинна гравюра на Търново под османското владичество

„Ислям“ на арабски език означава *покорност, смирение, покой*. Думата произлиза от арабския корен *سلم*, от който черпят сила и смисъл техните слова за *мир, спокойствие, сигурност, чистота, здраве, поздрав, смирение, снизхождение, благополучие*. Като съдници над хорските дела, *поне* везирът, пашата, кадията, улемът и ходжата са били длъжни да знаят и наставляват мюсюлманите, че в Корана се подчертава общият корен на тяхната религия с юдеизма и християнството, та със своите предходници в пророчеството Мохамед почита и Исус. Ако същината на *изповядвания* ислям е била достигнала в сърцето на съдника, той би трябвало да призовава към обич и мирно съжителство между хората, та – в този случай – да потуши раздора. На претенциите на своя събрат турчин би трябвало да напомни, че когато по времето на Мохамед някои християни и юдеи, които възприели Корана, опитали да наложат неговите идеи и на синовете си, на Пророка било низпослано знамението: „Няма принуждение в религията!“. В Сура 2, аят 256 той е изтъкнал, та ясно да се разбере, че *когато насила е наложен, ислямът е невалиден!*

Но в ония години не правотата на Корана и постановеното в книгите „хадит“ с разпоредбите, записани от устата на самия Мохамед, интересували пашите, кадиите и ходжите. Не ги притеснявало предупреждението на техния пророк в сура 42, аят 8, че когато някой против волята на Аллах налага исляма на някого, именно „угнетителите нямат нито покровител, нито избавител“. Явно по зла прокоба от векове властта държат духовно невежи и безнравствени хора, щом именно те са разградили исляма до враг на Христовото учение.

А това влизало тъкмо в ролята, която била отредена на позваните за подвиг в Плана на потайните атонски адепти. В жестока, водеща неминуемо към окървявяване битка избраните да повдигнат духа на християните с подвига си за славата на Спасителя, те предизвиквали палачите си. Понасяли чудовищни мъчения. Заставяли своите съдии да ги осъдят на публична смърт. И я приемали, като често ръководели дори екзекуцията си с изповяданата пред публиката вяра, че бързат към Бога, който ще оцени тяхната преданост.

Това странно дело сякаш попаднало под свещен контрол през есента на 1795-а – когато се разчуло, че хубавата мома Злата от село Слатина, Мъгленска епархия (близо до Солун!), била подложена от един местен турски богаташ на страшен натиск да се откаже от християнството, защото я харесал за харема си. Тогава внезапно редом се появил йеромонах Тимотей, проигумен на светогорския манастир Ставроникита. Разбира се, в житието на светицата пише, че той случайно се оказал там по манастирски дела – Атон наистина не е далеко от района. Но този монах някога е бил духовният наставник на нейното семейство и именно в тази си длъжност той я подкрепил да понесе нечувани мъки, за да възтържествува силата на обряда в името Христово над зверски налаганата ѝ ислямска вяра.

Църковен стенопис с мъченията на св. Злата Мъгленска през есента на 1795-а в Ошинския манастир „Свети Архангел Михаил“

След като цели седмици разярените от верската праведност на дивната българска мома изверги издевателствали над нея, на 18 октомври я *одрали жива*, обесили я и я насекли на късове.

По това време в Османската империя царяло кърджалийското всевластие. Колячеството над християни било доведено до производ-

ствена операция в разбойничеството като масов поминък за извратени мюсюлмани. Опитът покрай гибелта на първите огласени страдалци показал, че само с незабележимата, но умела намеса на вещ наставник в изтърпените от призвания страдания можели да се открият запомнящо стъпалата към възсияването: увещания, изтезания, изповядване на вярата Христова в опасно мюсюлманско обкръжение и страшния съд! Тогава, на обявената публична екзекуция пред очите на народа, повече хора – както православни, така и турци – ще могат да видят и оценят величието в подвига на ужасно безпомощния (но само на пръв поглед!) християнин и неговата нравствена победа с възсияването му в безсмъртието. Със страдалния си пример за миряните, че правотата на Христовата вяра внася неподозирани сили, мъчениците им давали упование, че смъртта за духовни възжеления дори не е страшна, а преславна.

Чудотворната икона на Св. Богородица „Вратарница“ в параклиса при входа на Иверския манастир, пред която оброчно са се покланяли призваните за саможертва, когато ги приемали за подготовка в Света гора и на тръгване към отредения им за мъченически подвиг град

Макар призваните да били винаги сами в жестоко и непоколебимо вражеско обкръжение, в техните посмъртни жития се вижда как умели наставници са намирали възможности да им влеят навреме духовна мощ, все едно дали посредством свещеник, монах или лечител. Така за страдалчески подвизи били подкрепени редица притискани да се откажат от Христá мъже като Лазар от габровското село Дебел дял (преди убийството му в анадолското село Соми); Райко, златар от Шумен (посечен в родния си град); Йоан Димов от Осман пазар (днес гр. Омуртаг, обесен в Търново); Димитър Иванов от Сливен (обезглавен пред съгражданите си) – истории, подробно разказани в „Скритият поход на българските кръстоносци“.

Стенописно изображение на св. великомъченик Йоан Българин, посечен на 5 март 1784 г. до превърнатата в джамия „Св. София“ в Цариград

Въпреки че се появявали в джамии и съдилища изрядно облечени като мюсюлмани, имперските власти се досетили, че тези безпомощни наглед мъже са свещени воители, които идвали от свършена монашеска школа. За всеки възсиял в мъченичеството си веднага се пишело и разпространявало житие от нещо подготвян човек, а в черквите се появявали икони и стенописи с образите на посечените. Близко до ума

било, че тяхната саможертва не целяла единствено да даде на българския народ величави примери за християнски стоицизъм. Ясно било, че осветената в подвига на тези новомъченици кръв трябвало да напомни на християнска Европа за дълга ѝ към братята во Христá, като при това им отваряла и повод за война в защита на поробените.

Но – ожесточени, че с увещания, кандърми и мъчения не успявали да съкрушат начетените адепти, – все пак ги убивали.

Св. Онуфрий Габровски на стенопис в храма „Успение на св. Богородица“ на Троянския манастир, където е бил замонашен, преди да продължи за Атон

Разбира се, Църквата е духовна институция със свещенодействени функции и дори днес, два века след този **светийски поход**, не може да потвърди, че нейни адепти са организирали съзнателната

саможертва на призваните от тях герои. Но трябва да се прочетат накуп житията и на последвалите (след вече изброените) мъченици – Йоан Българин, Лука Атанасов (Одрински), Игнатий Старозагорски, Акакий Сярски, Онуфрий Габровски! Те са стъкмени още от техните спътници към мястото на заколението им! Ясно се вижда колко са много еднаквите неща дори в техните прецизно редактирани истории! Общи са им наставниците – йеромонах Никифор със схимонасите Никифор и Акакий! – при безусловния ред в подготовката на призваните за подвига им в светогорските скитове „Света Анна“ и „Свети Йоан Предтеча“. С изключение на Висарион при Лука, за подкрепа и упование до отреденото от Света гора място за мъченическия им подвиг другите призвани съпровождал Григорий Пелопонесец. Той след смъртта им е трябвало и да откупи от турците техните тела за свети мощи в параклисите, които се строели за мъчениците. Тогава в черквите бързо разгласявали подвига им, а – канонизирани скоро за светци – миряните вярвали, че с написаните им тукакси жития се увеличавали и защитниците на народа ни пред Бога...

Тогава след самоотвержените застъпници на Вярата ни, редом с техните житиеписци в битката за възраждането на Българската държава, се включили историографите, книжовниците, писателите, просветителите, журналистите. Като сравнява предците ни със сърбите, където „първо гърмяха по турците, после се учеха да четат и пишат“, почетният член на академиите на науките в Санкт Петербург, Белград и Букурещ Луи Леже възхитен изтъква: „Особено отличително при българите е, че моралното освобождение у тях чрез книги и училища предхождаше материалното им освобождение чрез меч и пишов“.

Българските духовници подкрепили протестите на миряните си срещу чуждите владици и жаждата им да слушат Христовото учение само на свещения български език с непримирима борба за самостоятелна българска църква.

Та тогава се проявили и апостолите на целокупното българско въстание.